

dr hab. Marek Szczepański, profesor Politechniki Poznańskiej
Instytut Logistyki
Zakład Ekonomiki Przedsiębiorstw, Inwestycji i Ubezpieczeń
Politechnika Poznańska

RECENZJA DOROBKU NAUKOWEGO I OSIĄGNIĘCIA HABILITACYJNEGO
DR TOMASZA JEDYNAKA

Podstawa prawna sporządzenia recenzji

Postępowanie prowadzone jest na podstawie Ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz.U. z 2021 r., poz. 748), w szczególności na podstawie zapisu art. 219-221 tejże ustawy.

W art. 2019, p.1 określone zostały wymogi nadania stopnia doktora habilitowanego:

Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

- posiada stopień doktora;
- posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:
 - 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub
 - 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub
 - 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;
 - wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Formalną podstawę sporządzenia recenzji stanowi pismo Pana prof. dr hab. Pawła Luli Prorektora ds. Nauki Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie z dnia 8 czerwca 2022 r. o powołaniu mnie w skład Komisji Habilitacyjnej Pana dr Tomasza Jedynaka i powierzeniu mi funkcji recenzenta postępowania habilitacyjnego, które zostało wszczęte w dniu 17 lutego 2022 r., w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie ekonomia i finanse.

I. Sylwetka habilitanta

1.1. Przebieg dotychczasowej kariery naukowej

Pan dr Tomasz Jedynak jest zatrudniony od października 2015 r. na stanowisku adiunkta w Katedrze Zarządzania Ryzykiem i Ubezpieczeń Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Wcześniej był asystentem w tejże Katedrze.

Posiada dyplom **doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie finanse** (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Finansów). Tytuł rozprawy: *Efektywność i ryzyko funduszy inwestycji społecznie odpowiedzialnych*. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż promotorem jego rozprawy doktorskiej była dr hab. Teresa Czerwińska, prof. Uniwersytetu Warszawskiego. Niewątpliwie pisanie pracy doktorskiej u promotora spoza macierzystej uczelni odbiega od praktyk powszechnie stosowanych w polskich uczelniach. Stanowiło to dodatkowe wyzwanie, a jednocześnie świadczyło o dużych ambicjach naukowych Habilitanta i otwartości na współpracę naukową z innymi ośrodkami akademickimi już na tym etapie kariery naukowej. Praca doktorska dr T.Jedynaka została obroniona z wyróżnieniem i otrzymała nagrodę w konkursie na najlepszą pracę doktorską o Nagrodę Prezesa Zarządu GPW w Warszawie w 2016 r. Tematyka i znana mi treść pracy doktorskiej dr T.Jedynaka jest bardzo istotna poznawczo, a w kontekście działań podejmowanych obecnie w skali globalnej, Unii Europejskiej oraz w Polsce działań na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju znaczenie aplikacyjne wyników badań zaprezentowanych w tej rozprawie nabrało jeszcze większego znaczenia. Nie ulega bowiem wątpliwości, że celów zrównoważonego rozwoju nie da się osiągnąć wyłącznie poprzez działania finansowane ze środków publicznych. Zaangażowanie inwestorów prywatnych w obszarze inwestycji społecznie odpowiedzialnych jest nie tylko wskazane, lecz wręcz niezbędne. Inwestorzy prywatni oczekują oczywiście określonego zwrotu z zainwestowanego kapitału. Przeprowadzone w pracy doktorskiej T.Jedynaka analizy dostarczyły cennej wiedzy na temat porównania opłacalności inwestycji społecznie odpowiedzialnych (Socially Responsible Investing), stawiających sobie za cel – oprócz osiągnięcia określonych efektów ekonomiczno-finansowych – także określonych pozytywnych skutków społecznych bądź też ekologicznych, w porównaniu do innego inwestycji o charakterze czysto komercyjnym.

Liczne załączone w dokumentacji certyfikaty ukończenia studiów podyplomowych, szkoleń oraz licencja maklera papierów wartościowych z uprawnieniami do doradztwa inwestycyjnego dowodzą

systematycznego podnoszenia poziomu kompetencji oraz umiejętności (w tym również wysokich, unikatowych kompetencji i umiejętności praktycznych) przez dr T.Jedynaka.

Dotychczasowy przebieg kariery naukowej dr T.Jedynaka wskazuje na to, że w sposób konsekwentny i przemyślany rozwija on swoje kompetencje naukowe i realizuje ważne cele naukowe, wykorzystując do tego możliwości, jakie stwarza mu ku temu macierzysta uczelnia, jak też inne uczelnie krajowe i zagraniczne.

Habilitant odbył staże naukowe na Uniwersytecie Warszawskim oraz Uniwersytecie M.Kopernika w Toruniu, a także staże naukowe i wyjazdy studyjne na uczelniach zagranicznych, w tym:

- uczestnictwo w 2012 r. w międzynarodowych warsztatach organizowanych przez Narodowy Uniwersytet w Singapurze „Doctorate Workshop on Advanced Financial Risk Management”;
- staże w ramach programu CEEPUS – na *University of Economics* w Pradze oraz Erasmus – w SHEI Banking University we Lwowie;
- *visiting lecturer* - wykłady dla studentów i pracowników Uniwersytetu Narodowego „Politechnika Lwowska”.

1.2. Charakterystyka dorobku naukowego

Aktywność naukowa Pana dr T. Jedynaka, której efekty znalazły wyraz w publikacjach naukowych, koncentruje się w trzech głównych obszarach naukowych:

- zabezpieczenie emerytalne i ekonomia emerytalna,
- efektywność i ryzyko inwestowania społecznie odpowiedzialnego,
- wyzwania funkcjonowania wybranych dóbr publicznych wobec zachodzących przemian.

Dotychczasowy dorobek naukowy Habilitanta obejmuje **72 publikacje naukowe**, w tym:

- przed uzyskaniem stopnia doktora - 7 rozdziałów w monografiach i 10 artykułów w czasopiśmie,
- po uzyskaniu stopnia doktora – 2 monografie samodzielne, współautorstwo 4 monografii naukowych (w tym jedna w druku), 1 zbiór zadań z ubezpieczeń gospodarczych i społecznych (podręcznik akademicki), 7 redakcji monografii, 25 artykułów naukowych, 2 publikacje w formule working paper.
- Z 35 ogółem opublikowanych artykułów opublikowanych w recenzowanych naukowych stanowiły prace w j.angielskim (w tym 2 z Impact Factor);
- Z 21 rozdziałów w monografiach naukowych (napisanych samodzielnie lub we współautorstwie) 9 to publikacje w prestiżowych wydawnictwach zagranicznych (m.in. Springer, Routledge).

Łączna liczba punktów MEiN za opublikowane prace dr T.Jedynaka wynosi 1759. Z tej liczby 1122,15 punktów stanowią punkty wazone procentowym wkładem w powstanie poszczególnych publikacji. Natomiast liczba punktów za publikacje przed doktoratem wynosi 90, w tym 67 pkt. wazonych wkładem autora. Liczba punktów za prace opublikowane po uzyskaniu stopnia doktora

wynosi 1669 pkt., z czego 1145,15 pkt. stanowią punkty ważone wkładem autora. **Łączna liczba cytowań publikacji naukowych Habilitanta wynosi 293 i odnosi się do 44 publikacji. Indeks Hirsha dla publikacji habilitanta osiągnął wartość 10 (zob. tabela 1).**

Tabela 1. Statystyka dotycząca cytowań

Wyszczególnienie	Liczba cytowań	Liczba cytowanych prac	Indeks Hirsha
Web of Science	1	1	1
Web of Science B	15	6	-
Scopus	3	2	1
Scopus B	12	10	-
BazEkon	130	27	7
Inne źródła	147	39	6
Razem	293	44	10

Źródło: Dane z rejestru prowadzonego przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

Na podkreślenie zasługuje fakt, iż publikacje dr T.Jedynka ukazały się w liczących się, nośnych w środowisku naukowym czasopismach naukowych krajowych i zagranicznych, w tym w renomowanym czasopiśmie „International Journal of Environmental Reaearch and Health”, z Impact Factor 4.614 (Jedynak T., Does the Formulation of the Decision Affect Retirement? Framing Effect And Planned Retirement Age, International Journal of environmental Reaearch and Health, no 19 (4)”, czy też Prace dr T.Jedynaka notowane są w międzynarodowych bazach danych (m.in. WoS i powiązana z nią JCR, Scopus), szereg jego publikacji (autorskich i współautorskich) cytowanych zostało przez naukowców zagranicznych, co świadczy o znaczącym stopniu internacjonalizacji jego dorobku naukowego.

Pan dr T.Jedynak uczestniczył w projektach badawczych, których efektem była większość jego opracowań naukowych:

- w 2 projektach pełnił rolę kierownika lub koordynatora (projekt badawczy realizowany w ramach programu POTENCJAŁ finansowany przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie ze środków MNiSW oraz projekt z zakresu edukacji ekonomicznej finansowany przez Narodowy Bank Polski);
- 6 projektów zrealizowanych w ramach badań statutowych Katedry Zarządzania Ryzykiem i Ubezpieczeń (jako wykonawca);
- 4 projekty stanowiły badania finansowane w ramach Grantów dla Młodych Naukowców, w których byłem kierownikiem i głównym wykonawcą;
- 7 projektów stanowiły projekty naukowo-dydaktyczne realizowane przez Katedrę Zarządzana Ryzykiem i Koło Naukowe Ubezpieczeń „Risk Management”, w których byłem jednym z koordynatorów – opiekunów merytorycznych;

- 6 projektów to inne projekty realizowane z różnych źródeł i realizowane we współpracy z różnymi podmiotami z otoczenia uczelni.

Za szczególnie interesujący uznać należy udział dr T.Jedynaka w trzech projektach:

- *Spoleczno-gospodarcze konsekwencje czwartej rewolucji przemysłowej*, który jest realizowany w ramach programu Regionalna Inicjatywa Doskonałości i jest finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (w tym projekcie Habilitant pełni funkcję zastępcy lidera jednego z problemów węzłowych oraz członka zespołu badawczego).
- *Model innowacyjnego instrumentu finansowego wspierającego rozwój mieszkalnictwa - od koncepcji do wdrożenia*, który był realizowany w ramach programu DIALOG przy wsparciu ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w latach 2019-2020 (rola w projekcie - współwykonawca).
- *Pracownicze Plany Kapitałowe w uczelniach publicznych*, który jest realizowany w ramach porozumienia pomiędzy 8 polskimi uczelniami publicznymi: Szkoła Główną Handlową w Warszawie, Uniwersytetem Szczecińskim, Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie, Uniwersytetem Ekonomicznym w Poznaniu, Uniwersytetem Ekonomicznym we Wrocławiu, Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetem Gdańskim oraz Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie (*Spoleczno-gospodarcze konsekwencje czwartej rewolucji przemysłowej*, który jest realizowany w ramach programu Regionalna Inicjatywa Doskonałości i jest finansowany ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (rola w projekcie - koordynator i wykonawcy po stronie Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie).

Habilitant wygłosił w języku polskim i angielskim na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych i opublikował referaty będące pokłosiem tych konferencji. Osiągnięcia w pracy naukowej dr T.Jedynaka zostały docenione, o czym świadczą m.in. załączone w dokumentacji postępowania habilitacyjnego nagrody rektorskie za działalność naukową.

II. Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Jako główne osiągnięcie habilitacyjne Habilitant przedstawił następującą monografię: T. Jedynak, *Behawioralne uwarunkowania decyzji o przejściu na emeryturę*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2022, ss. 312, ISBN 978-83-8235-849-0.

Zasadnicze pytanie, jakie musi postawić sobie recenzent oceniając to dzieło w kontekście spełniania wymogów niezbędnych do nadania stopnia doktora habilitowanego, brzmi: Czy jest to oryginalne, wartościowe poznawczo opracowanie naukowe? i Czy stanowi ono istotny wkład do dyscypliny naukowej ekonomia i finanse?

Oceniając główne osiągnięcie habilitacyjne oraz pozostałe prace przedstawione do oceny w postępowaniu habilitacyjnym, recenzent postawił sobie również następujące pytania szczegółowe:

- Czy Habilitant wykazał umiejętności w zakresie samodzielnego formułowania problemów badawczych oraz planowania i realizowania procesów badawczych, których efektem jest wygenerowanie wiedzy mającej istotne walory teoriopoznawcze, jak również aplikacyjne?
- Czy posiada zdolność dostrzegania aktualnych przeobrażeń zachodzących w obszarze zabezpieczenia emerytalnego), identyfikowania luki badawczej w istniejącej w tym obszarze badawczym wiedzy, formułowania interesujących problemów badawczych oraz podejmowania wszechstronnych analiz, przybliżających do lepszego poznania badanych zjawisk?

W obszarze problematyki zabezpieczenia emerytalnego, którego dotyczy monografia przedstawiona jako główne osiągnięcie badawcze, istnieje już obszerna literatura naukowa krajowa i zagraniczna dotycząca różnego typu decyzji emerytalnych – podejmowanych zarówno w fazie aktywności zawodowej (akumulacja kapitału emerytalnego), jak również, w mniejszym zakresie, decyzji dotyczących sposobu konsumowania (dekumulacji) zgromadzonego kapitału emerytalnego po przejściu na emeryturę. Konieczność podejmowania tego typu decyzji wynika z tego, że współczesne systemy emerytalne nie narzucają sztywnej granicy przejścia na emeryturę, wyznaczając jedynie minimalny ustawowy wiek emerytalny (jak w Polsce) bądź też elastyczny wiek w określonym przedziale czasowym. Ustawowy wiek emerytalny (coraz częściej traktowany jako minimalny wiek, jakim uczestnik systemu emerytalnego może, ale nie musi przejść na emeryturę) stanowi jeden z podstawowych parametrów każdego systemu emerytalnego.

Powstały także ciekawe prace dotyczące wieku emerytalnego i decyzji o przejściu na emeryturę (np. monografia F.Chybalskiego), oparte na badaniach koncepcyjnych i międzynarodowych empirycznych badaniach porównawczych. Jednakże dotychczasowe badania w obszarze uwarunkowań decyzji o przejściu na emeryturę prowadzono głównie w ramach głównego (neoklasycznego) nurtu ekonomii. koncentrowały się one na czynnikach formułowanych na podstawie modeli przechodzenia na emeryturę opartych na paradygmacie racjonalnego człowieka (*homo oeconomicus*). W rzeczywistości uczestnicy systemu emerytalnego znacząco odbiegają od tego modelu, dysponują ograniczoną wiedzą, podlegają różnego typu bodźcom i ograniczeniom poznawczym natury psychologicznej (emocjonalnej, wolicjonalnej i kognitywnej) oraz społecznej, które wpływają na ich decyzje finansowe i decyzje dotyczące stricte zabezpieczenia emerytalnego, trafnie zidentyfikowanych na gruncie ekonomii emerytalnej przez takich autorów jak D.Kahneman, A.Tversky (behawioralne uwarunkowania decyzji finansowych), czy też R.Thaler (behawioralne uwarunkowania decyzji emerytalnych). W dotychczasowej literaturze przedmiotu z zakresu ekonomii i finansów dorobek ekonomii behawioralnej wykorzystano głównie do badań decyzji o oszczędzaniu (oraz braku lub niewystarczającym oszczędzaniu) w dodatkowych systemach emerytalnych – indywidualnych lub zakładowych. Prowadzone w różnych krajach badania pozwoliły stwierdzić, iż na decyzje dotyczące dodatkowego oszczędzania na emeryturę mają takie uwarunkowania behawioralne, jak: zmiana architektury wyboru (choice architecture), opcje domyślne (default options), a także uproszczenia (simplifications) ułatwiające dokonanie wyboru. Wykorzystano to w praktyce m.in. w

konstrukcji zakładowych systemów emerytalnych z automatycznym zapisem (auto-enrolment), takich jak pracownicze plany kapitałowe w Polsce, czy też z automatycznym powiększaniem składki wraz ze wzrostem pensji (auto-escalation, rozwiązanie zastosowane w niektórych zakładowych programach emerytalnych w USA).

Bardzo mało jest natomiast w literaturze światowej prac dotyczących behawioralnych uwarunkowań decyzji o wyborze momentu przejścia na emeryturę. Tymczasem jest to kwestia o fundamentalnym znaczeniu. Ze względu na demograficzne starzenie się populacji poziom zabezpieczenia finansowego na starość mierzony stopą zastąpienia (relacja świadczenia emerytalnego do ostatniego lub średniego dochodu z pracy) systematycznie spada. W tej sytuacji decyzja o przesunięciu (opóźnieniu) przejścia na emeryturę po osiągnięciu ustawowego wieku emerytalnego byłaby dla większości nadal zdolnych do pracy osób w wieku emerytalnym korzystna. Tymczasem w praktyce zdecydowana większość uprawnionych bezpośrednio po nabyciu uprawnień emerytalnych decyduje się przejść na emeryturę. Na ich decyzje wpływa szereg czynników nie tylko natury ekonomicznej, ale także psychologicznej i społeczno-kulturowej. Nie było dotąd w polskiej i międzynarodowej literaturze przedmiotu tak kompleksowej, oryginalnej pracy na ten temat, opartej na pogłębionych badaniach natury koncepcyjnej oraz badaniach empirycznych.

Habibitant trafnie zidentyfikował istniejącą lukę badawczą i sformułował problem badawczy:
Co wpływa na indywidualne decyzje dotyczące wyboru momentu przejścia na emeryturę?

Celem poznawczym recenzowanej pracy była identyfikację behawioralnych determinant decyzji o przejściu na emeryturę oraz ocena ich wpływu na te decyzje. W pracy postawiono także cele szczegółowe:

- C1. Systematyka pojęć dotyczących zabezpieczenia emerytalnego.
- C2. Konceptualizacja pojęcia indywidualnych decyzji o przejściu na emeryturę oraz zdiagnozowanie przebiegu i charakterystyka okoliczności podejmowania tych decyzji.
- C3. Przedstawienie neoklasycznych modeli podejmowania decyzji emerytalnych oraz prezentacja i systematyzacja wyników badań obejmujących wpływ uwzględnianych w tych modelach czynników na decyzje dotyczące przechodzenia na emeryturę.
- C4. Dokonanie przeglądu i syntezy dotychczasowej wiedzy dotyczącej odstępstw od racjonalności decyzji dotyczących przechodzenia na emeryturę.
- C5. Omówienie wkładu psychologii do nauki ekonomii i przedstawienie najważniejszych elementów dorobku ekonomii behawioralnej mających potencjalny związek z podejmowaniem decyzji o przejściu na emeryturę.
- C6. Identyfikacja i systematyzacja czynników behawioralnych wpływających na decyzje o przejściu na emeryturę.
- C7. Ocena wpływu zidentyfikowanych czynników behawioralnych na decyzje o przejściu na

emeryturę.

Ponadto sformułowano **cel aplikacyjny** pracy - wskazanie potencjalnych obszarów wykorzystania rezultatów przeprowadzonych badań w polityce społeczno-gospodarczej.

Dla realizacji tak podstawionych celów poznawczych, na podstawie analizy piśmiennictwa naukowego, wysunięte zostały trzy tezy badawcze, sformułowana główna hipoteza badawcza i hipotezy pomocnicze (por. rys. 1).

Część	Rozdział	Teza / hipoteza	Cel
Część systematyzująca i teorii-poznawcza	R1	T.1. Decyzje dotyczące wyboru momentu przejścia na emeryturę stanowią istotny obszar indywidualnych decyzji emerytalnych.	C1
			C2
	R2	T.2. Neoklasyczne modele emerytalne stanowią użyteczne narzędzie wyjaśniające indywidualne decyzje emerytalne, a uwzględniane w nich czynniki istotnie wpływają na decyzje o przejściu na emeryturę.	C3
	R3	T.3. Ze względu na ograniczoną racjonalność decyzji o przejściu na emeryturę, w ujęciu bazującym na ekonomii neoklasycznej nie są uwzględniane wszystkie czynniki wpływające na te decyzje.	C4
C5			
Część empiryczna	R4	H.1. Na podejmowanie indywidualnych decyzji o przejściu na emeryturę wpływają czynniki behawioralne.	C6
	R5 R6	H.1.1. Na decyzje dotyczące momentu przejścia na emeryturę wpływają opcje przedstawiane jako domyślne oraz efekt zakotwiczenia.	C7
		H.1.2. Na decyzje dotyczące momentu przejścia na emeryturę wpływa sposób przedstawienia problemu decyzyjnego dotyczącego wyboru wieku emerytalnego (efekt ramowania).	
		H.1.3. Na decyzje dotyczące momentu przejścia na emeryturę wpływają zmiany w wieku emerytalnym osób z otoczenia społecznego decydenta.	
		H.1.4. Istnieje związek między świadomością emerytalną a podejmowaniem decyzji dotyczących momentu przejścia na emeryturę.	
		H.1.5. Istnieje związek między umiejętnościami kognitywnymi a podejmowaniem decyzji dotyczących momentu przejścia na emeryturę.	
		H.1.6. Istnieje związek między cechami osobowości a podejmowaniem decyzji dotyczących momentu przejścia na emeryturę.	

Rysunek 1. Matryca logiczna pracy

Źródło: Autoreferat.

Powyższy logiczny układ procesu badawczego, któremu odpowiada struktura recenzowanej pracy, świadczy o dużej dojrzałości Habilitanta i jego kompetencji w zakresie identyfikacji istotnych poznawczo i praktycznie zjawisk i procesów, stawiania problemów naukowych, formułowania tez i hipotez badawczych oraz projektowania i samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

Habilitant zastosował adekwatnie dobrane metody badań jakościowych i ilościowych do uzasadnienia postawionych tez i weryfikacji empirycznej hipotez badawczych:

– W części teoretycznej (systematyzującej i teoriopoznawczej) – w rozdziałach 1-4 – wykorzystano metodę krytycznego przeglądu piśmiennictwa (literaturową), metody analizy i syntezy; Habilitant przedstawił własne propozycje typologiczne i terminologiczne. Przeprowadzone badania teoretyczne

miały charakter interdyscyplinarny, wykorzystano w nich literaturę naukową z zakresu ekonomii emerytalnej, teorii oszczędzania i konsumpcji, ekonomii behawioralnej oraz psychologii ekonomicznej, a także piśmiennictwo z zakresu metodyki badań statystycznych i ekonometrycznych. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż w pracy wykorzystano obszerną, aktualną literaturę w j.polskim i angielskim, dobraną w sposób celowy i usystematyzowany i poddana krytycznej analizie przez Autora recenzowanej monografii.

– W części empirycznej – rozdziały 5-6 – Habilitant zastosował starannie przemyślaną metodykę badań empirycznych.

Pan dr T.Jedynak opracował i w powodzeniu zaimplementował autorskie narzędzia badawcze – kwestionariusz ankiety, który umożliwił nie tylko zrealizowanie typowego sondażu diagnostycznego (zbadanie opinii i poziomu wiedzy respondentów na wybrane tematy), ale również przeprowadzenie kontrolowanego eksperymentu i zastosowanie pytań winietowych, umożliwiających manipulację wybranymi zmiennymi uwzględnionymi w badaniu. Badanie zrealizowane zostało na dużej ogólnopolskiej próbie reprezentatywnej (N=1114), wśród losowo dobranych respondentów, niebędących na emeryturze uczestników powszechnego systemu emerytalnego w Polsce. W badaniach zastosowano narzędzia statystyki opisowej i wnioskowania statystycznego. Tak dobrana i umiejętnie zastosowana metodyka badań empirycznych pozwoliła na zweryfikowanie hipotez badawczych, dotyczących behawioralnych uwarunkowań decyzji o przejściu na emeryturę.

Zastosowana w pracy metodyka badań, w tym autorskie narzędzie badawcze, otwiera pole do dalszych badań, na co zresztą dr T.Jedynak wskazuje w zakończeniu pracy. Na gruncie ekonomii behawioralnej zidentyfikowanych zostało znacznie więcej ograniczeń poznawczych i heurystyk wpływających na decyzje emerytalne, oprócz tych, które stanowiły przedmiot badań w recenzowanej monografii. Niewątpliwie w kolejnych pracach warto byłoby się pokusić o skonstruowanie rekomendowanego modelu polityki społeczno-gospodarczej czy też polityki publicznej, wykorzystującego bodźce behawioralne do przezwycięzania ograniczeń poznawczych i zastępowania uproszczonych schematów decyzyjnych bardziej przemyślanymi decyzjami emerytalnymi. W optymalizacji tego typu decyzji potrzebne jest wsparcie instytucji publicznych i prywatnych (zwłaszcza bardzo słabo rozwinięte w Polsce doradztwo i planowanie emerytalne, do którego można też wykorzystać w pewnym zakresie również sztuczną inteligencję).

Biorąc pod uwagę zarówno ocenę części teoretycznej, jak i empirycznej recenzowanego głównego osiągnięcia naukowego, z pełnym przekonaniem mogę stwierdzić, iż:

- Monografia T.Jedynaka pt. *Behawioralne uwarunkowania decyzji o przejściu na emeryturę*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2022 **stanowi znaczący wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse, w dziedzinie nauk społecznych.**

Uzasadnienie:

Recenzowana monografia (główne osiągnięcie naukowe Habilitanta) **wnosi nową, wartościową wiedzę na temat behawioralnych uwarunkowań decyzji o przejściu na emeryturę**. Jest to problem o fundamentalnym znaczeniu teoretycznym, jak również aplikacyjnym, zarówno w obszarze badawczym dyscypliny naukowej ekonomia (zwłaszcza – ekonomia behawioralna), jak i dyscypliny finanse (w tym – finanse behawioralne). Nie było dotąd w polskiej ani z znanej recenzentowi światowej literaturze przedmiotu tak oryginalnego, kompleksowego i wartościowego pod względem poznawczym i aplikacyjnym dzieła poświęconego tej problematyce. **Oprócz walorów poznawczych w warstwie teoretycznej (teoriopoznawczej i opisowo-systematyzującej) za największy walor pracy uważam zastosowaną w niej oryginalną metodykę badań empirycznych, z wykorzystaniem autorskich narzędzi badawczych.**

Odpowiadając na wcześniej postawione pytania szczegółowe, recenzent stwierdza, iż:

- Habilitant wykazał umiejętności w zakresie samodzielnego formułowania problemów badawczych oraz planowania i realizowania procesów badawczych, których efektem jest wygenerowanie wiedzy mającej istotne walory teoriopoznawcze, jak również aplikacyjne.
- Habilitant posiada zdolność dostrzegania aktualnych przeobrażeń zachodzących w obszarze zabezpieczenia emerytalnego), identyfikowania luki badawczej w istniejącej w tym obszarze badawczym wiedzy, formułowania interesujących problemów badawczych oraz podejmowania wszechstronnych analiz, przybliżających do lepszego poznania badanych zjawisk.

III. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych Habilitanta

Pozostałe zgłoszone do oceny publikacje zostały w autoreferacie – w sposób przejrzysty i logiczny – przyporządkowane do czterech nurtów badawczych (numeracja wg autoreferatu, podział na obszary badawcze znajduje uzasadnienie i pokrycie w przedstawionych do oceny publikacjach)

Nurt I.1 – Funkcjonowanie systemu zabezpieczenia emerytalnego w Polsce

-
- 1.1 Jedynek T. (2012), *Zaangażowanie Otwartych Funduszy Emerytalnych na Gieldzie Papierów Wartościowych w Warszawie*, (w:) *Wyzwania dla rynków ubezpieczeń w świetle sytuacji na globalnych rynkach finansowych*, pod red. T. Michalskiego, Wydawnictwo Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa, s. 91-108.
 - 1.2 Jedynek T. (2015), *Funkcjonowanie systemu zabezpieczenia emerytalnego rolników*, *Ubezpieczenia w rolnictwie. Materiały i Studia*, Nr 54, s. 54-73.
 - 1.3 Jedynek T. (2015), *O potrzebie dodatkowego zabezpieczenia emerytalnego rolników*, *Ubezpieczenia w rolnictwie. Materiały i Studia*, Nr 55-56, s. 40-55.
 - 1.4 Jedynek T. (2015), *Instruments of additional pension provisions in limiting the risk of low pension benefits for farmers*, *Olsztyn Economic Review*, Vol. 10, No 4, s. 311-326.

- 1.5* Jedynek T. (2017), *Kierunki modyfikacji niektórych elementów systemu ubezpieczenia społecznego rolników w Polsce w świetle doświadczeń wybranych krajów europejskich*, *Ubezpieczenia społeczne. Teoria i praktyka*, Nr 2/2017, s. 1-30.
- 1.6 Jedynek T. (2017), *Obowiązek alimentacyjny dzieci jako metoda ochrony przed ubóstwem osób starszych*, (w:) *Kierunki rozwoju ubezpieczeń prywatnych i publicznych*, pod red. W. Sułkowskiej i M. Cyconia, Poltext, Warszawa 2017, s. 281-296.
- 1.7* Jedynek T. (2019), *The shape of the pension scheme in Poland in the light of the conventional multi-pillar typologies*, *Problemy Polityki Społecznej. Studia i dyskusje*, Nr 44(1), s. 47-65.
- 1.8* Jedynek T. (2018), *Automatic balance mechanisms as instruments of maintaining pension schemes financial sustainability*, *Journal of Insurance, Financial Markets and Consumer Protection*, No. 29 (3/2018), s. 66-85.
- 1.9 Jedynek T. (2018), *Maintaining the Sustainability of Contemporary Pension Schemes – Automatic Balance Mechanisms vs. Discretionary Policy*, *Integracja Ukraini v evropejs'kij i svitovij finansovij prostir: zbirnik tez*, L'vivskij institut DVNZ "Universitet bankivs'koj spravi", Lviv, s. 7-9.

*Wskazane publikacje przedstawiono w załączniku do dokumentacji postępowania habilitacyjnego

Źródło: autoreferat

Za szczególnie interesującą w tym obszarze badawczym recenzent uznaje pozycję 1.9. Stosowanie w niektórych krajach automatycznych mechanizmów stabilizujących wmontowanych w konstrukcję systemu emerytalnego i zapewniających jego długoterminową stabilność finansową (często niestety kosztem adekwatności świadczeń emerytalnych i obniżenie poziomu zabezpieczenia finansowego na starość) stanowi kwestię o istotnym znaczeniu w teorii ekonomii emerytalnej i w sferze jej praktycznych zastosowań. Publikacja dr T. Jedyneka *Automatic balance mechanisms as instruments of maintaining pension schemes financial sustainability*, wnosi wartościową wiedzę na ten temat i ma walory aplikacyjne.

Nurt I.2 – Rola dodatkowej części systemu emerytalnego we współczesnym zabezpieczeniu emerytalnym

-
- 1.10 Jedynek T. (2016), *Ryzyko starości a dodatkowy system emerytalny w Polsce*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, Nr 8(965), s. 5-22.
- 1.11* Jedynek T. (2016), *The directions of the development of supplementary pension scheme in Poland*, *Journal of Insurance, Financial Markets and Consumer Protection*, No. 22 (3/2016), s. 34-48.
- 1.12 Jedynek T. (2016), *Supplementary old-age pension scheme in Poland – current state and key challenges*, (w:) *Innowacijni naprámki rozvitku strahovogo rinku Ukraïni*, Kiïvs'kij nacional'nij ekonomičnij universitet, Kijów, s. 116-119.
- 1.13* Jedynek T. (2017), *The Role of Supplementary Retirement Savings in Reducing the Pension Gap in Poland*, *Economic and Environmental Studies*, Vol. 17, No. 41, s. 95-113.
- 1.14 Jedynek T. (2017), *Luka emerytalna a potencjał do oszczędzania gospodarstw domowych w Polsce*, *Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej Organizacja i Zarządzanie*, Nr 73/2017, s. 127-143.
- 1.15* Jedynek T. (2020), *Is It Still Possible to Receive an Adequate Income from Pensions in the Era of Ageing Societies? - The Great Pension Gap Challenge in Europe*, (w:) *Eurasian Economic Perspectives, Proceedings of the 23rd Eurasia Business and Economics Society Conference*, eds. Biligin M.H., Hakan D., Karabulut G., Gözgor G., Cham: Springer 2020, s. 53-70.
-

-
- 1.16 Jedynek T. (2021), *Uwarunkowania wykluczenia emerytalnego z dodatkowej części systemu emerytalnego w Polsce*, *Ekonomia – Wrocław Economic Review*, Nr 27(2), s. 9-25.
- 1.17* Jedynek T. (2020), *Wykluczenie emerytalne z dodatkowej części polskiego systemu emerytalnego – analiza skali i zasięgu zjawiska*, *Ubezpieczenia społeczne. Teoria i praktyka*, Nr 3(146), s. 119-140.
-

Wskazane publikacje przedstawiono w załączniku do dokumentacji postępowania habilitacyjnego

Źródło: autoreferat

Z wyżej przedstawionych publikacji reprezentujących drugi obszar badawczy za najciekawsze uważam artykuły naukowe oznaczone numerami 1.16 i 1.17. Ponieważ tylko ten ostatni został przedłożony do oceny, wyrażam opinię, iż Autor trafnie zidentyfikował lukę badawczą, jaką jest badanie determinant wykluczenia emerytalnego z dodatkowego systemu emerytalnego, a także pomiar tego zjawiska za pomocą autorskich wskaźników dostępności, penetracji i gęstości.

Nurt I.3 – Wdrażanie i funkcjonowanie pracowniczych planów kapitałowych (PPK)

-
- 1.18 Jedynek T. (2018), *Wpływ wprowadzenia pracowniczych planów kapitałowych na wysokość przyszłych świadczeń emerytalnych w Polsce*, *Ubezpieczenia społeczne. Teoria i praktyka*, Nr 2/2018, s. 33-56.
- 1.19* Jedynek T. (2019), *How to Effectively Encourage Poles to Save for Retirement? - The Use of Achievements of Behavioural Economics in the Construction of Employee Capital Plans*, *Problemy Polityki Społecznej. Studia i dyskusje*, 45(2), s. 33-46.
- 1.20* Jedynek T. (2019), *Pracownicze plany kapitałowe jako instrument mobilizacji dodatkowych oszczędności emerytalnych w Polsce*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 2(980), s. 113-130.
- 1.21 Filiczowska J., Jedynek T. (2020), *Pracownicze plany kapitałowe jako mechanizm poprawy adekwatności systemu emerytalnego w Polsce*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie* nr 1(985), s. 9-28.
-

* Wskazane publikacje przedstawiono w załączniku 8 do dokumentacji postępowania habilitacyjnego

Źródło: autoreferat

Ten obszar badawczy jest mi szczególnie bliski, gdyż zajmuje się m.in. badaniami zakładowych systemów emerytalnych. W publikacjach oznaczonych numerami 1.19 i 1.20 Habilitant trafnie zidentyfikował czynniki stymulujące i hamujące rozwój pracowniczych planów kapitałowych (PPK) oraz ocenił ich efektywność.

I wreszcie czwarty obszar badawczy, ściśle powiązany z tematyką monografii stanowiącej główne osiągnięcie naukowe:

Nurt I.4 – Przechodzenie na emeryturę i postawy wobec systemu zabezpieczenia emerytalnego

-
- 1.22 Jedynek T. (2016), *Przesłanki kształtowania wysokości minimalnego wieku emerytalnego*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, Nr 10 (958), s. 33-49.
- 1.23* Jedynek T. (2019), *The determinants of effective retirement age – a cross-country analysis*, *Proceedings of the 11th Economics & Finance Conference, Rome, Proceedings of the*
-

-
- Economics & Finance Conferences, International Institute of Social and Economic Sciences, Prague, s. 76-92.
- 1.24* Jedynek T. (2019), *Effective Retirement Age Determinants – Behavioural Approach*, (w:) *Medzinárodné vzťahy 2019: aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky: zborník vedeckých prác*, eds. A. Baleha, Z. Beňová, P. Jančovič, T. Kajánek, M. Karas, J. Szabó, E. Vlková, Publishing Ekonóm, Bratislava, s. 465-482.
- 1.25* Płonka M., Jedynek T., Trynchuk W. (2020), *Retirement Behaviour Strategies: the Attitudes of Students from Poland and Ukraine towards the old-age risk*, *Problems and Perspectives in Management*, Vol. 18. No 2, s. 350-365.
- 1.26 Finogenova Y., Kaigorodova G., Płonka M., Jedynek T., Poharchenko T., Zelenitsa I. (2020), *Awareness and Attitudes of Students to the Prospect of a Secure Old Age* (w:) *Sustainable Economic Development and Advancing Education Excellence in the era of Global Pandemic: Proceedings of the 36th International Business Information Management Association Conference*, ed. K.S. Soliman, King of Prussia, PA, International Business Information Management Association, s. 10357-10368.
- 1.27* Jedynek T. (2022), *Does the Formulation of the Decision Problem Affect Retirement? - Framing Effect and Planned Retirement Age*, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, Vol. 19, Iss. 4, s. 1-31, (IF = 3,390).
-

* * Wskazane publikacje przedstawiono w załączniku 8 do dokumentacji postępowania habilitacyjnego

Źródło: autoreferat

Z powyższych publikacji szczególnie interesujące, w ocenie recenzenta, są artykuły naukowe oznaczone w powyższym zestawieniu numerami 1.24 i 1.27, w których dokonano oceny behawioralnych uwarunkowań decyzji wpływających na efektywny wiek emerytalny oraz innych istotnych decyzji emerytalnych.

O dużej aktywności naukowej Habilitanta realizowanej również poza miejscem zatrudnienia świadczy także jego udział w międzynarodowych konferencjach naukowych, stażach naukowych i wyjazdach studyjnych, czego pokłosiem były wartościowe publikacje naukowe opublikowane w kraju i za granicą.

Recenzent ocenia, że **dotychczasowy dorobek publikacyjny i projektowy Habilitanta jest znaczący pod względem ilościowych, ale przede wszystkim wartościowy i oryginalny pod względem jakościowym** (opinia na podstawie lektury wszystkich publikacji przedłożonych do oceny w dokumentacji do niniejszego postępowania habilitacyjnego) **oraz wykazuje dużą aktywność naukową**. Dotyczy to wszystkich trzech obszarów badań prowadzonych i udokumentowanych w formie publikacyjnej przez dr T.Jedynaka, z tym że w ocenie recenzenta szczególnie istotny jest jego wkład do ekonomii emerytalnej i finansów (w tym – teorii i badań empirycznych rynku kapitałowego i finansów behawioralnych).

Habilitant udokumentował także znaczący dorobek dydaktyczny i organizacyjny, który jednak (zgodnie z wytycznymi zawartymi w dokumencie pt. „Recenzje w postępowaniach o tytuł naukowy”, Rada Doskonałości Naukowej 2022 r.) nie stanowią jednak przedmiotu oceny w niniejszej recenzji.

IV. Podsumowanie i ocena końcowa

Na podstawie oceny głównego osiągnięcia naukowego, samodzielnej monografii pt. *Behawioralne uwarunkowania decyzji o przejściu na emeryturę*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2022, ss. 312, z pełnym przekonaniem stwierdzam, iż **Habilitant wniósł istotny wkład w rozwój dyscypliny naukowej ekonomia i finanse, w dziedzinie nauk społecznych**. Jest to, w opinii recenzenta, dzieło wyróżniające się w polskim i międzynarodowym piśmiennictwie naukowym, świadczące o dużym potencjale jego Autora w zakresie prowadzenia samodzielnych, twórczych, wartościowych poznawczo badań naukowych, o istotnych walorach aplikacyjnych.

Lektura wszystkich wyżej wymienionych pozycji, przedstawionych do ceny w ramach czterech wyróżnionych obszarów badawczych, świadczy o dobrym warsztacie naukowym i wysokim poziomie kompetencji naukowo-badawczych Habilitanta, dużej erudycji, umiejętności doboru interesujących i doniosłych poznawczo problemów badawczych, jak też o znajomości i umiejętności zastosowania odpowiednich metod, technik i narzędzi badawczych (zarówno jakościowych, jak i zaawansowanych metod ilościowych). Słowem – świadczy o dojrzałości naukowej i zdolności do prowadzenia samodzielnych badań wnoszących istotny wkład do nauki, która powinna cechować naukowca ze stopniem doktora habilitowanego.

Habilitant wykazał się również istotną, dobrze udokumentowaną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, w tym – uczelniach zagranicznych.

Dr Tomasz Jedynak **spełnia** zatem w mojej ocenie wszystkie wymagania co do osoby ubiegającej się o stopień naukowy doktora habilitowanego, a mianowicie:

- ma stopień naukowy doktora – wymóg spełniony;
- ma w swoim dorobku monografię naukową (wskazaną jako główne osiągnięcie naukowe) wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2, pkt. 2 lit. a – wymaganie spełnione,
- monografia ta stanowi znaczący wkład w rozwój określonej dyscypliny (w tym przypadku: dyscypliny ekonomia i finanse) – wymaganie spełnione;
- wykazuje się istotną aktywnością naukową w więcej niż jednej uczelni, w tym uczelni zagranicznej – wymaganie spełnione.

Biorąc to wszystko pod uwagę, **moja opinia w sprawie nadania dr Tomaszowi Jedynakowi stopnia naukowego doktora habilitowanego jest jednoznacznie pozytywna.**

